

САҢГА ОЛОХ

№ 48 (12027) • Ахсынны 5 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Ситиһии

"Тардыс" тренажер
патеннанна/3

Тиэргэн

Аҕа ытык аналын толорон/4

История чакчылары

Көһөрүллүү түмэлигэр –
дириг историялаах ат үүнэ/5

Сураҕа суох сүппүт саллааттары кэриэстээтилэр

Улууска — бу күннэргэ. Ахсынны 3 күнэ —
Арасыйа үрдүнэн сураҕа суох сүппүт саллааттары
кэриэстиир бэлиэ күн/2

«Умуллубат уот» мемориалга сибэки ууруу/ЕЛЕНА МАКАРИНСКАЯ ТУҢЭРИИТЭ.

Тэттик

«Ытык аҕа» бэлиэни туттардылар

Бу үрдүк наҕарааданы Болтоҕо нэһилиэгин олохтооҕо Василий Митрофанович Жирков СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлэ Кирилл Бычковтан тутта. «Ытык аҕа» бэлиэни оҕону иитиигэ ураты өгөлөрүн, өрөспүүбүлүкэ уопсастыбаннай олобор улахан кылааттарын киллэрсибит дьонго аныллар.

«Биһи аҕабыт дьонун олоҕу олон, барыбытын иитэн, арангаччылаан бу үрдүк наҕараадаҕа тигистэ. Бу алта уоммар диэри аҕабыттан биридэ даҕаны мөҕүллүбүпүтүн өйдөөбөппүн», - диэн улахан кыыһа Александра Седалищева санаатын үллэһиннэ. Бу туһунан ситиһии бүгүнгү нүөмэр "Тиэргэн" балаһатыгар аабын.

Ытык Сүбэ чилиэннэрэ мунньахтаатылар

Бу күннэргэ Чурапчы нэһилиэгин баһылыга Владимир Сивцев Ытык Сүбэ чилиэннэрин, нэһилиэк түөлбэлэрин салайааччыларын кытта сүбэ мунньаҕы тэрийдэ.

Мунньахха бастакы болпуруоһунан уулуссалары ааттааһын балаһыанньата көрүлүннэ, анал критерий ылылынна. Иккиһинэн, кэлэр 2026 сылы нэһилиэккэ «Тупсаҕай эйгэ сылынан» биллэри бигэргэннэ. Үсүһүнэн, Саха норуотун, чуолаан Чурапчы улуунун төрдө буолбут Улуу Куданса аатын-суолун тилиннэригэ үлэни саҕалыырга быһаарыннылар.

Чэпчэтиилээх сурутуу саҕаланна

Ахсынны 3 күнүттэн 13 күнүгэр диэри өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн чэпчэтиилээх сурутуу дэкээдэтэ ытылларын иһитиннэрэбит.

Бу күннэргэ «Саҕа олох» хаһыат почта нөҕүө аадырыска диэри сурутуу сыаната:

- 1 ыйга - 112,52 харчы;
- 6 ыйга - 675,12 харчы;
- 1 сылга - 1385,22 харчы.

Эрдээксийэттэн бэйэ кэлэн ылыы сурутуутун сыаната:

- 1 ыйга - 91 солк;
 - 6 ыйга - 548 солк;
 - 1 сылга - 1096 солк.
- Электроннай сурутуу төлөбүрү:
- 1 ыйга - 79 солк;
 - 6 ыйга - 475 солк;
 - 1 сылга - 950 солк.

Хаһыаты почта бары салааларыгар, эрдээксийэҕэ, эбэтэр 89142869986, 89142373101 нүөмэрдэргэ эрийэн сурутуоххутун сөп.

Улуус баһылыгын граныгар кыттар маастардар бырайыактарын экспедиир хамыһыа көрдө

Уус-уран онгоһукка норуот маастардарын өйүүр сыаллаах улуус баһылыга Степан Саргыдаев дьаһалынан куонкурус биллэриллибитэ быйыл үһүс сыла. Былырын бу өйбүлү Чурапчы нэһилиэгиттэн өрөспүүбүлүкэ маастара Надежда Ахматова 200, Чакыр нэһилиэгиттэн улуус маастара Иннокентий Адамов 150, өрөспүүбүлүкэ маастара Прокопий Екечьямов 150 тыһ. солк. ылбытара.

Бүгүн улуус баһылыгын граныгар кыттыны ылар маастардар бырайыактарын экспедиир хамыһыа көрдө.

Уопсайа, 6 сайаапка киридэ. Хас биирдиилэрэ ааттаах-суоллаах маастардар, тигинэччи үлэли-хамсы олорор түмсүүлэр.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Ахсынны 5 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Ахсынны 6 күнэ
СУБУОТА

Ахсынны 7 күнэ
БАСКЫҤААННА

Ахсынны 8 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Ахсынны 9 күнэ
ОПТУОРУНЬУК

Ахсынны 10 күнэ
СЭРЭДЭ

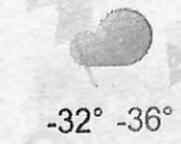
Ахсынны 11 күнэ
ЧЭППИЭР

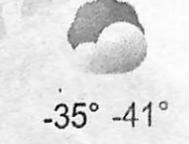
-33° -42°

-33° -37°

-32° -36°

-35° -41°

-38° -41°

-37° -40°

-37° -38°

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Ил Дархан Дьокуускайга VI Хотугу пуорум пленарнай мунньаҕар кытынна

«Тэрээһингэ Арасыйа Арктикатыттан уонна хотугу эргийиэнэртэн 170-тан тахса бэрэстэбиитэл, ону тэнгэ Кытайтан, Норвегияттан, АХШ-тан, Камерунтан, Монголияттан, Индияттан, Данияттан уонна Бразилияттан экспердэр кытыннылар. Бу Арктикаҕа интэриэс улааппытын уонна Саха сирэ дойду Арктической зонатыгар Бэрэсидьиэн туһулаабыт стратегическай соруктарынан сөптөөх кэпсэтиини сатаан ытыгарын бигэргэтэр», - диэн эттэ Ил Дархан.

Айсен Николаев Арктика сайдытыгар уонна дьон олохун хаачыстыбатын тупсарыга туһуланар сүрүн бырайыактары билиһиннэрдэ. Ол иһигэр «Мохэ-Найба» тырааныспар көрүдүөрүн, Найба дириг уулаах пуордун, Арктикаҕа аччыгы атомнай электростанцияны тутуу, 61 нэһилиэнньэлээх пууну сибээс ситимигэр холбохтоох «Арктика Синергията» бырайыактар туһунан кэпсээтэ.

«Полярнай» пилота суох авиационнай систиэмэ научнай-онгорон таһаарар киинэ аһылынна

Киини «Пилота суох авиация систиэмэлэрэ» национальной бырайыак чэрчитинэн арыдылар. Былырын Саха сирэ федеральной куонкурууска бу салааҕа инники күөнгэ сылдьар 7 эргийиэн ахсааныгар кирибитэ уонна 550 мөлүйүөнтөн тахса солкуобайы ылбыта. Ити өйбүлүнэн өрөспүүбүлүкэҕэ бырайыактыыр, онгорон таһаарар, тургутар киини тэрийдилэр.

«Киини тэрийи пилота суох көтөр аппарааттары уонна кинилэр модификацияларын онгорон таһаары тэтимин уонна кээмэйин улаатыннарыаҕа. Бу ырынакка санга быһаарылары түргэнник киллэрэргэ уонна манньк көтөр ааллары кизг эйгэҕэ туһанарга кыах биэриэҕэ», - диэтэ Айсен Николаев.

«Арктика Синергията» телекоммуникационнай инфраструктураны тутуу саҕаланна

Тэрээһингэ Айсен Николаев уонна Арасыйа сыыппараны сайыннарыга министирэ Максут Шадаев кытыннылар.

«Бу – Арасыйаҕа аныгы сибээс инфраструктураны тутуутун саамай улахан бырайыага буолар. «Арктика Синергията» Арктика зонатыгар сыыппара сайдытын уонунан сылларга быһаарыаҕа. Бу бырайыак – Саха сирин идийэтэ. Арасыйа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин өйбүлүнэн уонна Арасыйа Бырабытылыстыбатын быһаарытынан көбүлээһин федеральной статустанна. Сэттэ тыһыынчаттан тахса килэмиэтир усталаах оптоволоконно ситимин тутуу саҕаланна, үлэ үс сыл иһигэр түмүктэниэхтээх. Бырайыакка федеральной бүддьүөттөн 5,5 млрд солкуобай уонна өрөспүүбүлүкэ бүддьүөттүн эмиз оччо суума көрүллүөҕэ. Бу Арктика 61 нэһилиэнньэлээх пуунун с/100Мбит түргэннээх интэриниэтинэн хааччыйыаҕа. Бырайыак хотугу сиргэ дьон олохун хаачыстыбатын тупсарыаҕа», - диэн эттэ Айсен Николаев.

«Сыыппара алмаана» 4-с федеральной пуорум пленарнай мунньаҕар

«ИИ пилота суох технологияларга көһүүгэ, робототехникаҕа, баар кыахтары улаатыннарыга наада. Мин билигин онгоһу өйгө бырайыактарытын барыларын кэпсээбэппин. Искусственай интеллекткэ норуоттар икки ардыларынааҕы AI Jouney кэмпиринсийэҕэ көрдөрүллүбүт 108 бастыҥ бырайыактан 11 биһизне буолара – улахан ситиһии. Ол иһин буолуо, «ИИ лидердэрэ» национальной бириэмийэҕэ онгоһу өй сервистэригэр кыайылаабынан табыстыбыт», - диэтэ Айсен Николаев.

Кини Саха сиригэр элбэх бэртээхэй толкуйдар, ол иһигэр эргийиэн уонна муниципальной былаас бюрократическай аппаратаарын кыччаттар, административнай мэхэйдэри аҕыйатар, дьон күннээҕи олохтор көмөлөһөр бырайыактар баалларын, ону олоххо түргэнник киллэрэр наадатын бэлиэтээтэ.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабытылыстыбатын пресс-сулууспата.

Сураҕа суох сүппүт саллааттары кэриэстэтиллэр

Улууска — бу күннэргэ. Ахсынньы 3 күнэ — Арасыйа үрдүнэн сураҕа суох сүппүт саллааттары кэриэстиир бэлиэ күн

Наталья СИБИРЯКОВА

Ол чэрчитинэн бүгүн Чурапчыга умуллубат уот аттыгар мемориалга улуус, нэһилиэк салалтата, тэрилтэ салайааччылары, дьон-сэргэ мустан өйдөбүннүк бэлиэтин—сибэкки уурдулар.

Тэрээһини улуустааҕы Албан аат түмэлин дириэктэрэ Владимир Дьячковскай иилээн-саҕалаан ыытта. Дьокутааттар сэбиэттэрин бэрэссэдээтэлэ Яков Оконешников, улуус баһылыгын бастакы солбуйааччыта Рустам Данилов, нэһилиэк баһылыга Владимир Сивцев тыл эттилэр. Үүнэр көлүөнэҕэ өйдөтүү, үйэтити үлэтин ытыр, сэрии толоонугар дьоруойдуу охтубут, сураҕа суох сүппүт буйуттар хорсун быһыыларын, эйэлээх халлаан иһин кыргыспыт албан ааттаах олохторун суолун үйэлэргэ өлбөөдүппэккэ сылдьарбыт биһиги ытык испит диэн тоһоҕолоотулар итиэннэ билигин кэмгэ анал байыаннай дьайыыга дойдубут туһугар туруулаһа сылдьар сал-

Тэрээһин түгэнэн. ЕЛЕНА МАКАРИНСКАЯ ТҮҮЭРИИТЭ.

лаат уолаттарбыт кыайылаах эргиллэллэригэр, сураҕа суох сүппүттэр көмүс уңуохтара көстөрүгэр баҕа санааларын тиэртилэр. Владимир Михайлович, Яков Павлович көрдүүр-чинчийэр этэрээттэр үлэлэрин ахтан аастылар, кинилэр көмөлөрүнэн сыл айы Аҕа дойду сэриитигэр охтубут буйуттар уңуохтарын кырамыталара көстөн, кинилэр

кимнээхтэрин билэргэ, сурукка киллэрэргэ, уңуох тутарга үлэ барар, биһиги улууспут оскуолаларыттан оҕолорбут эмиз ол үлэҕэ кыттыыны ылаллар диэн бэлиэтэтиллэр. Мемориалга мустубут дьон биир мүнүүтэ чуумпуран саллааттары кэриэстэтиллэр. Ким да умнуллубат — туох да умнуллубат!

Чурапчыга «Чолбон өй күрэхэ» ЫЙТЫЛЫННА

Наталья СИБИРЯКОВА

Ахсынньы 2 күнүгэр Е.А. Борисов аатынан улуустааҕы киин библиотэка-архыып сырдык уорабайыгар номнуо үтүө үгэскэ кубулуйан эрэр «Чолбон өй күрэхэ» үһүс төгүлүн өрөспүүбүлүкэтээҕи улахан оонньуута Чурапчы улуугар ыытылынна. Манна Арыылаах, Бахсы, Алаҕар, Кытаанах, Одьулуун, Хадаар нэһилиэктэрэ онлайн уонна миэстэтигэр Чакыр, Мугудай, Чурапчы, интэринээт-оскуола үстүү киһилээх хамаандалара күөн көрүстүлэр.

Быйыл оонньуу «Чолбон» сурунаал төрүттэммитэ 100 уонна бастакы эрдээктэр Анемподист Софронов-Алампа төрөөбүтэ 140 сылларыгар ананна.

Кыттааччылар уоннуу ыйытыктаах төүрт түһүмэххэ тургутуу аастылар. Бастакы түһүмэх А.И.Софронов-Алампа олоҕор, айар үлэтигэр ананна, иккис— «Чолбон» сурунаалга уонна саха литературатыгар, үһүс— билигин кэм литературатыгар, төрдүс— Саха тыйаатырыгар.

Тынааһыннаах оонньуу түмүгүнэн Кытаанах нэһилиэгэ уонна Чурапчыттан «Чолбон» хамаанда үһүс, Алаҕар, Одьулуун нэһилиэктэрин хамаандалара

иккис миэстэлэри үллэһиннилэр. Чакыртан «Үргэл» хамаанда кыайылаабынан табыста, кинилэр тохсунньу ыйга Дьокуускайга буолар өрөспүүбүлүкэтээҕи түһүмэххэ улуустарын чизин көмүскүөхтэрэ.

Тэрээһин түмүктүүр чааһыгар кыттааччылар санааларын үллэһиннилэр, тэрийээччилэргэ, аныгыскы оонньууларга учуоттууларыгар баҕаран туран, эттилэр. Холобур, оонньуу ыйытыга ордук хос быһаарыга суох чопчу этиллэн баран, хоруйдуурга кэтэһиннэрбэккэ, булгуччу 15 эрэ сөкүүндэ бэриллэригэр; сорох хамаанда онлайн, сорох оффлайн буолбакка, бары биир киэбинэн кытталларыгар; хамаандаҕа саха тылын, литературатын учууталлара, библиотэка-кэрдэр кирибэттэригэр; чуолаан эдэр дьону, ыччаты бу оонньууга кытыннарарга диэн этиилэр киридилэр.

Санатан эттэххэ, билигин кэмгэ улуустарга чопчу күн анаан, «Чолбон өй күрэхэ» өрөспүүбүлүкэбит араас муннуктарыгар ыытылла турар. Онно кыайбыт хамаандалар тохсунньуга Дьокуускайга күөн көрсүөхтэрэ. Онон Чакыртан «Үргэл» хамаанданы эвэрдэлэһин туран, инники оонньууга ситиһини баҕарабыт!

Туһааннаах дьоммутугар массаас кабинета аһылынна

Бэлиэ түгэн.

 Улуус киинигэр байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар уонна кинилэр дьиэ кэргэттэригэр аналлаах массаас кабинета аһылынна

Елена МАКАРИНСКАЯ

Дьиэ кэргэнгэ элбэх өгөнү онгорор киингэ өй-санаа, уйулба туругун бөбүргөтөр хос аанын арыйда.

Киин үлөһиттэрэ бырайыак суруйан, улуус дьаһалтата 300 тыһ солк харчынан өйөөн, Тюмень куораттан БЭМ Fohow биоэнергетическай массаажеру сакаастаан үлэбэ киллэрдилэр. Байыаннай дьайыы кыттыылааҕа эбэтэр кини дьиэ кэргэнэ манна кэлэн, биэс күннээх массаас өнөгүнэн туһанар.

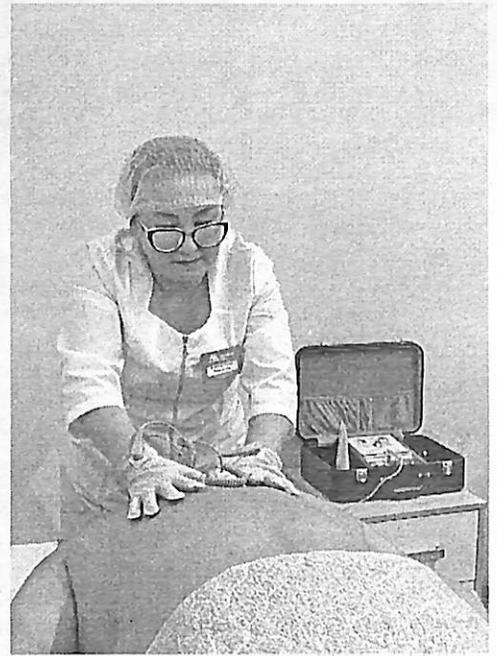
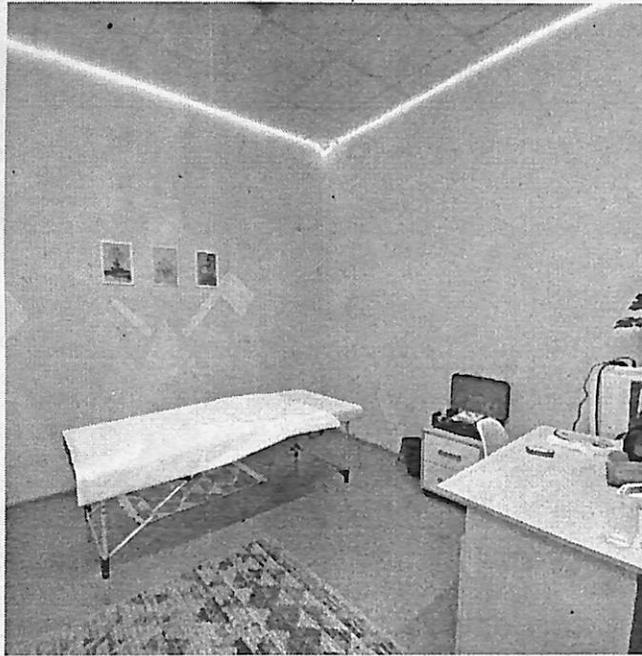
Хос аһыллыгытын үөрүүлээх түгэнигэр улуус баһылыгы социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова, киин салайааччыта Мария Савина, үлөһиттэр уонна байыан-

най дьайыы кыттыылаахтарын дьиэ кэргэттэрэ кыттыыны ылылар, массаас хоһун көрдүлэр.

Туйаара Осипова, массаастааччы:

“Манна үлэлиирбэр Дьокуускайга баран, анал үөрэххэ үөрэнэн кэлбитим. Массааска бүгүнгү туругунан 10 киһи суруйтарда. Күн аайы 4 киһини массаастыахпыт.

Бу аппарат илиинэн массаастыырдааҕар дьайыыта күүстээх, көдүүһэ улахан, онон 10 күн оннугар 5 күн ыллааха сөп буолар. Киһи уорганын барытын эмтиир. Микротоктарынан охсор анал бэрчээккини кэтэн, төбөтүттэн саҕалаан, атаҕын тилбээр тийэ аргыйдык, имэрийэр кэриэтэ массаастыгытын”, — диэн этэр.

Ситиһии. “Тардыс” тренажер патеннаанна

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Чурапчытааҕы “Березка” уһуяан оҕону эт-хаан өттүнэн сайыннарар “Тардыс” тренажерун патеннаата..

Кэлин ааптар быраабын боппуруоһа сытытык туран эрэр. Патеннааһын туһунан үрдүтэн, уопсай кэпсэтии тахсыбыта быданнаата, Бырабыталыстыба таһымыгар да этиллибитэ балай да буолла.

Ол курдук, күн бэбэһээ Чурапчы нэһилиэгин “Березка” оҕо тылын коррекциялыыр уһуяан киин сэбиэдиссэйэ Айталига Захарова 238421 нүмүрдээх “Оҕону эт-хаан өттүнэн профилактикалыырга уонна коррекциялыырга аһаммыт элбэх өгөнү толорор “Тардыс” тренажер” туһалаах модела патеннааммытын туоһулуур докумуонун тутта. Онон патент РФ туһалаах моделларын Сударыстыбаннай реестригэр туһааннаах бэлиэтээһини ааста. Тренажер ааптарынан уһуяан уопуттаах педагога, физкултуура

инструктора Николай Матвеев буолар.

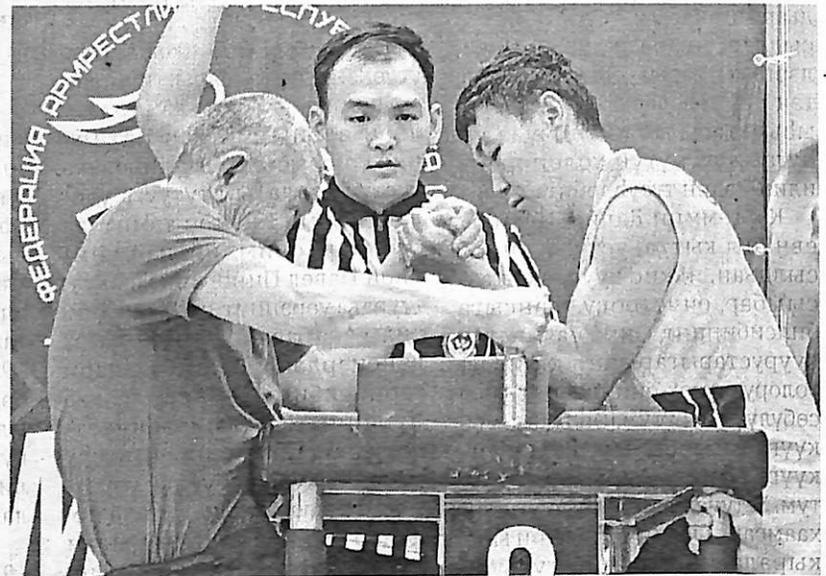
“Тардыс” тренажербут оноһулан тахсытыгар, Улуу тириэньэрбит Дмитрий Петрович Коркин магнай онгорбут уопуттан туһанныбыт. Тренажер элбэх өгөнү толорор буолар, тоноҕос, атах унуохтарыгар, уопсай эти-сиини, оҕо көхсүн, иһин, илиилэрин былчынгарын сайыннарыыга туһуланна. Судургутук быһааран этэр буоллаха, манна оҕо болҕомтото сайдар, этин-сиинин хонтурооллалар буолар, сытан эрэ илиилэринэн тардыһыннаран, атахтарын көмөлөһүөннэрэн сыллалар, эмиэ сытан эрэ намыһах пере-кладинаҕа тардынар, ону таһынан хамсыы турар платформаҕа туран эрэ сөптөөх балаһыанньатын булуохтаах. Манна дьарыктаммыт оҕо инникитин эт-хаан өттүнэн сайдыылаах, толору бэлэмнээх буолар.

Онон биһиги иннибит диэки эрэллээхтик хардыылыбыт, улууспут уһуяаннара эмиэ “Тардыс” тренажеру туһаныахтара”, — диэн тренажер ааптара Николай Афанасьевич санаатын үллэһиннэ.

Спорт

Өрөспүүбүлүкэтээҕи армрестлинг чемпионатыгар ситиһиилээхтик кытыннылар

Бу күннэргэ Дьокуускайга ытытылыбыт өрөспүүбүлүкэтээҕи армрестлинг чемпионатыгар биһиги улууспуттан 3 киһи кытына.

Чемпионат түмүгүнэн спортсменнарбыт үчүгэй кириһиини көрдөрдүлэр. Ол курдук, Михаил Кривошапкин 70 киилбэ (ПОДА) чемпион үрдүк аатын ыла. Иван Хоютанов 70 киилэттэн үөһэ ыйааһында (ПОДА) 2с миэстэни ылан, үрүң көмүс призер буолла. Оттон Василий Филиппов 65 киилбэ диэри ыйааһында чэгиэн доруобуйалаахтарга боруонса призерунан буолла.

Спорт бэтэрээнэ Михаил Кривошапкин бу көрүнгэ өрөспүүбүлүкэбэ иккис төгүлүн чемпионнаан, кыайыыга, ситиһиигэ дуулуһууга эдэрдэргэ үтүө холобур буолла. Кини бу күннэргэ өрөспүүбүлүкэ хамаандатын сакаастаабыгар кириэн, Москвага армрестлингга норуоттар икки ардыларынааҕы турнирга кытылаба.

Улуус хамаандата манньык үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэригэр тириэньэр Гаврил Константинов элбэх сыратын уурда. Киниэхэ адаптивнай спорт Федерациятын аатыттан махтанабыт.

Иннокентий Матвеев.

Аҕа ытык аналын толорон

Тиэргэн. Болтоно нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо Василий Митрофанович Жирков «Ытык Аҕа» өрөспүүбүлүкэ ытык бэлиэтинэн наҕараадаланна

Бу күннэргэ Дьокуускайга педагогической үлэ, спорт бэтэрээнэ, Болтоно нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо Василий Митрофанович Жирков «Ытык Аҕа» өрөспүүбүлүкэ ытык бэлиэтинэн наҕараадаланна.

Василий Митрофанович уонна Дария Гаврильевна Жирковтар улууска, нэһилиэккэ холобурга сылдьар ыаллар. Быйыл бииргэ олохтооттара 60 сылларын – бриллиант урууларын – бэлиэтээтилэр. Жирковтар 5 оҕо тапталлаах аҕата, ийэтэ, элбэх сиэн, хос сиэн амарах эһэтэ, эбэтэ буолаллар. Василий Митрофанович төлөпүнүн нүөмөрүн булан, кэпсэтэ сырыттыбыт. Ытык кырдыаҕас үгүс ыйытыгыта да суох тус олохтун быһа тардан, лоп-бааччы кэпсээбитинэн барда.

●●● Мин 1938 съл ыам ыйын 1 күнүгэр Горнай оройуонун Магарас нэһилиэгэр төрөөбүтүм. Олорбут олохпор “ийээ”, “аҕа” диэн саҕарбатах киһи буолабын. Арай эбэбин бэрт кыратык өйдүүбүн. Кыра сааспар төгүрүк тулааһа хаалан, аймаҕым, күтүөтүм Николай Текеянов бэйэтигэр сыһыаран, киһи оҕолоругар убай буолан, дьонтон итэҕэһэ суох итиллибитим. Аймаҕым Николай Николаевич – 11 оҕолоох Дьоруой Аҕа этэ.

Улаатан Сэбиэскэй Аармыйа кэккэтигэр сулууспалаан баран, 1960 сыллаахха Дьокуускайдаағы педагогической училищеҕа физкултуура салаатыгар үөрэнэ кирибитим. Эдэрбиттэн атах оонньууларыгар сөбүлээн дьарыктанарым, устудьуоннуур сылларбар араас күрэхтэһиилэргэ кыттарым. Эдэр сылдьан, тэн саастылаахтарбын кытта ыһахтары кэрийэн, мүһэ туһугар күөспүтүн холонорбут, илин-кэлин түсүһөрбүт.

Кэргэммин Дария Гаврильевна кытта, устудьуоннуу сылдьан, иккис кууруска тахсыбар, оччотообу таансыга билсиппитим. Онно баянистар куурустарыгар сана кирибит толору эттээх-сииннээх кыһы сөбүлүү көрбүтүм. Эр ылан, үн-күүгэ ыңгырбытым. Кэлэр үн-күүгэ эмиэ ыңгыраах буолбутум. Устунан күһүңгү чуумпуга хаамсан ылбыппыт. Онтон ыла, кыралаан билсэн, устудьуон олохун бары түгэннэрин биир кэмгэ атаарбыппыт.

Олохпор киһи итэҕэйимин курдук түгэннэр баар буола сылдьыбыттар. Устудьуоннуур кэмэр мин үөрэнэр салаабар Мэнэ Ханаластан Дмитрий Тимофеев диэн спорка бэрт дэҕиттэр уол туттарсан кирибитэ. Кинилиин биир хоско кэккэлэһэ сыппыппыт. Кини училище сүүмүрдэммит хамаандатыгар баар буолан, элбэхтик кэлэр-барара. Онон сыл буолан баран, бэрт кылгас тыл бырахсыттан ийэбитинэн бииргэ төрөөбүт убайды-быраат буоларбытын

билсиппит. Соһуччу үөрүүбүтүтүн тура тэбинэн, куустуһа түспүтүт. Хоско олохтор табаарыстарыт кытта уйадыан ылбыттар. Бу дьикти сураҕы истэн, суруналыыстар кэлэ сылдьыбыттар этэ. Ону биһиги Павловскайга ыһаахха күрэхтэһэ барбыт буолан, хардарсан хаалбыппыт. Онтон аны кэлин сааһырым саҕана, быраатым Дмитрий Семенович үбүлүөүгэр бара сылдьан, бииргэ төрөөбүт балтыбын Евдокия Семеновна Григорьеваны-Тимофееваны кытта көрсүһүүм эмиэ олус долгутуулаах түгэн этэ. Арай, бэйэм курдук мөссүөннээх дьахтары көрөн, соһуйан ылбытым. Онон бииргэ төрөөбүтүтү кытта ситиммин тутан, күн бүгүңгэ диэри оҕолорбут билсэллэр.

Эдэр ыал олохун суола

1964 сыллаахха үөрэхпин бүтэрэн, дойдубар Магараска физкултуура учууталынан анаммытым. Эрдэ бүппүт киһи сиэринэн, Дариям үөрэнэн бүтэрин кэтэһэн, дойдубар кыстаабытым. Ол кэннэ 1965 сыллаахха иккиэн тутуспутунан кэргэним дойдутугар Болтоноҕо кэлэн, от ыйыгар уруу тэрий-биппит. Ол курдук ардахтаах, уйгулаах-быйагнаах күн ыал буолбуппут.

Биһигини Чурапчытаағы интэринээт-оскуолаҕа миигин физкултуура, Дария Гаврильевна муусука учууталынан анаабыттар. Эдэр дьон кыһамныбытын ууран туран үлэлээбиппит. Улуу тириэньэр Д.П.Коркины, спорду көзүлээччи К.С.Постниковы, о.д.а. үтүөкөн учууталлары, тириэньэрдэри кытта биир кэмгэ үлэлээн ааспыппытын истинник саныбыт. Интэринээккэ тустуу саалатын тутууга үлэлэспитим. Кылгас кэмгэ да буоллар, олимпийскай чемпион Павел Пинигини физкултуураҕа үөрөппитим. Дария Гаврильевна баянист буолан, элбэх кэнсиэрдэри, бэстибээллэри тэрийсиптэ. 1967 сыллаахха Чурапчытаағы интэринээт-оскуола спортивной статуһу ылан, оскуолаҕа үрдүк үөрэхтээх физкултуура учуутала ирдэнэр буолан, салгыы Сылан орто оскуолатыгар анаммыппыт. Манна 1971 сылга диэри үлэлээбиппит. Сыланна алтыһан ааспыт дьоммутун-сэргэбитин кытта билигин даҕаны истинник санаабыт. Дариялыын үлэбиттэн быыс булан, нэһилиэк уопастыбаннай олохтор көхтөөхтүк кыттарбыт. Уус-уран самодеятельность күрэээр үн-күүлээн да ыларым. Өрөспүүбүлүкэтээҕи көрүүгэ тийэ кытта сылдьыбыппыт. Дария Гаврильевна уус-уран самодеятельность бэстибээлигэр бэлэмнээри, томороон тымныыны аахсыбака, Сыланы биир гына баянын, бастакы оҕобутун Александраны салааскаҕа соспутунан түөл-

бэлэринэн сылдьан, кэнсиэри чочуйара. Баянист, хоровик быһытынан ылсан, Сылан нэһилиэгэ мэлдьи бастыһынар кэккэлэригэр сылдьыбыта. Дария Гаврильевна хору салайарын таһынан, бары нүөмүрдэри, бэл, сценкалары баянынан добуһуоллуура, соҕобуон ансамбыла ыллыыра.

Биһигини кытта Дария эбэтэ Александра Петровна Данилова – Өлөксөндүрү эмээхсин олохсон, оҕо көрсөн, манаһан, олус көмөлөспүтэ. Сыланна олохтор кэммитигэр иккис оҕобут Василий төрөөбүтэ. Өлөксөндүрү ыараханник ыалдьан, кинини дойдутугар чугаһатан, 1972 сыллаахха Болтоноҕо көһөн кэлбиппит.

Оҕо аймаҕы кыайыыга кынаттаабыт учуутал

1972 сылтан 1982 сылга диэри, Болтоно аҕыс кылаастаах оскуолатыгар физкултуура учууталынан, Дария Гаврильевна муусука учууталынан 1994 сылга диэри бэринилээхтик үлэлээбиппит. Үлэлиир кэмэр элбэх ыччаты спорка дьарыктаабытым. Итиллээччилэрим 1975, 1976, 1979, 1981 сылларга оройуонна бастакы миестэлэри ылбыттар. Көһөрүллэ сылдьар кубогы 1981 сыллаахха нэһилиэккэ букатыннаахтык хаалларбыттар.

Оскуолаҕа үлэлиир кэмэр, 1972-1984 сылларга, сайынны оҕо үлэ-сынныалан лааҕырын тэрийэн үлэлэппитим. Онно элбэх оҕо сайынны оттоон, кирпиччэ үктээн, үлэҕэ уһуйуллубуттара. Лааҕырыт өрөспүүбүлүкэҕэ мэлдьи бастыыра. Социалистической куоталаһы кыайылааҕа буолан, убаһанан, араас бирийһинэн наҕараадалана сылдьыбытым.

Дария икки сыл кулуупка үлэлэбитэ, оҕо саадыгар ырыа дьарыгын ыппыта. Кабалевакэй систиэмэтинэн уопсайа 30 съл идэтинэн үлэлэбитэ. Кини ытыгар араас таһымнаах, хабааннаах аһаҕас уроуктары исписэлиистэр мэлдьи

хайгыыллара. Ийэбит олохун олохчу муусука эйгэтигэр анаабыт киһи буолар. Оҕолорбутун ырыаҕа, чабырҕахха, тойука сыһыаран, дьиз кэргэнинэн ыллыырбыт. Дьокуускайга куоракка кэнсиэрдээн, нэһилиэкпитигэр спортивной саала тутулуутугар бастакы үбү киллэриппит. Хомойуох иһин, киэн бэйэлээх саала бэрт үчүгүйдик үлэли туран, биир дьыл уокка былдыаммыта.

Мин сааһым тухары спорду, чөл олоху өрө тутан кэллим. Спортивной күрэхтэһиилэргэ судьуйа, бастыһы комментатор быһытынан үлэлээбитим. Нэһилиэккэ социальная тутуулары тутуспутум, араас суботунньуктарга кыттыбытым. Ону сэргэ өр сылларга бэтэрээн сэбиэтигэр спортивной секторынан үлэлээбитим. Билигин, 88 сааспар бэтэрээннэр хорданыгар баарбын.

Аҕаларын туһунан оҕоло истин тапталынан, иһирэх махталынан манник ахталлар:

Аҕабыт оҕолору кыайыыга көзүлүүр, дьарыктыыр ураты ньымалааҕа. Биһиги, бизс оҕо бары, киниэхэ үөрэмиппит. “Кыһыл өң кыайтарбат!” диэн девизинэн үлэлиир буолан, кыһыл ыстааннаах, кыһыл футболкалаах формалаах буолара. Киэн бэйэлээх Довордохуу алааһыгар кыһыл формалаах киһи ыраахан көстөр буолан, олус табыгастааҕа. Ону кытта аҕабыт ханна да суох улахан куолаһа кыайыыга кынаттыыра. Микрофон суох кэмигэр аҕабыт холкутук параады ытыр ураты куоластааҕа. Кини ытыгар уроуктара наһаа интэриэһинэйдик ааһаллара. Оҕолору ис сүрүөттэн таптыыр буолам, оҕо аймак киниэхэ талаһара, ытыктыыра. Хайыһарга, баскетболга, сүүрүүгэ эрчийбит оҕолорун күн бүгүн сүрдээх сылаастык ахтар. Кинилэр даҕаны тапталлаах учууталларын хаһан даҕаны умнубаттар.

Аҕабыт тэрийбит сайынны үлэ-сынныалан лааҕырыгар биһиги оскуолаҕа үөрэнэр кэммитигэр эмиэ тэнгэ окко, кирпиччэҕэ үлэлээбиппит.

Наҕараадалара

Василий Митрофанович өр сыллаах үлэтин кэрэһилиир наҕараадалара: Социалистической куоталаһы кыайылааҕа (1977, 1979 сс.), 10-с пятилетка ударнига (1980 с.), “Үлэ бэтэрээнэ” мэтээл (1991 с.), “Физической культуураҕа уонна спорка үтүөлэрин иһин” бэлиэ (2001 с.), “Саха сиригэр идэлээх буолуу соһуйуһун хамсааһыныгар кылаатын иһин” бэлиэ (2006 с.), “Болтоно нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо” бэлиэ (2008 с.), “Саха Өрөспүүбүлүкэтин физкултуураҕа уонна спорка бэтэрээнэ” бэлиэ (2012 с.), Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр физической культуура уонна спорт сайдыытын 80 сыла” бэлиэ (2013 с.), “Чурапчы улууһун үөрэҕириитин сайдыытыгар кылаатын иһин” бэлиэ (2013 с.). Маны таһынан таһаарылаах үлэтин үгүс элбэх бэлиэлэр, Бочуотунай грамоталар, Махтал суруктар туоһулууллар.

Онно сылдьыбыт оҕолор кэлин ыал ийэлэрэ, аҕалара буолан олохтор, дьиз-уот, сүөһү-ас тэринэллэригэр кини оскуола улахан көмө, тирэх буолбутун махтана ахталлар.

Аҕабыт нэһилиэк сайдыытыгар үгүс сыратын биэрбитэ. Биһиги төрөппүттэри бэйэлэрин үлэлэринэн, дьонно сыһыаннарынан тыыннаах холобур буолаллар. Аҕабыт ийэ-бититигэр ураты тапталлаах сыһыанын көрө улааппыппыт. Ол да иһин дьиз кэргэн иһигэр ил-эйэ, таптал салгына олохсуйбута диэтэхпитинэ, сыыспаппыт. Аҕабыт сымнаҕас майгыта, куруук үөрэ сылдьара, наар үчүгэйи эрэ ыралыыра, олох таптыыра, сыаналыыра биһигини араҕаччылыы, арчылыы сылдьарын билэбит, сэргэйэбит. Кини үтүө санаатын, тапталын, сылаас сыһыанын оҕолорбутугар, сиэттэрибитигэр салгыы тиэрдэргэ кыһаллабыт.

Бэлэмнээтэ Марфа Петрова.

Саха тыйаатырын бастакы көлүөнэтин артыыһа

Кэпсиэхпин баҕарабын. Эйэлээх олоҕу уһансыбыт Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа Андрей Турантаев туһунан сырдатабын

Андрей Георгиевич Турантаев (17.10.1915с.-18.09.2005с.) - СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа, ССРС уонна РФ суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ.

1932 с. Андрей убайа Уйбаан Турантаев Саха тыйаатырыгар артыыһынан үлэлиирэ. Андрей салгыы куоракка үөрэттэрээри, илдьэ барбыта. Убайын батыһа сылдьан, тыйаатыр үлэһиттэрин түбүктээх үлэлэрин билсибитэ. Аны убайа ыалдьан, олохтон туораабыта. Андрей соҕотох туран хаалбыта. Биір дойдулааҕа Марк Слепцов өйөөн, кинилэргэ олорон, Андрей тыйаатыр иһинэн 2 сыллаах артыыстары бэлэмниир устуудууһа үөрэнэ киирбитэ. 1934 с. үөрэҕин бүтэрэн, артыыс быһытынан үлэтин саҕалаабыта. Тыйаатыр устуудууһа үөрэммит уонна үлэлээбит сылларыгар үтүөкөн дууһалаах, тыйаатыр атаҕар туруутугар тус кылааттарын киллэрбит Т.П.Местников, М.В.Жирков, П.И.Васильев, Д.И.Босиков, Н.И.Гоголев уо.д.а. бааллара диэн ахтара.

1936 с. бастакы судаарыстыбаннай колхуоһунай көһө сылдьар тыйаатыры тэрийэргэ Совнарком уурааҕа тахсыбыта. Тыйаатыр Майаҕа олохсуйан,

илин энгээр улуустары хабан үлэлиир буолбута. Майаҕа көһөн, олохторун онгостон, айар үлэҕэ киириилэрэ үгүс түбүктээх этэ. Москваттан үөрэҕин бүтэрэн кэлбит, кэлин биллэр учуонай буолбут Иван Михайлович Романов начаалынныктаах ускуустуба управлениета элбэх көмөнү онорбута. Эргизэн министристибэтэ тыйаатыр үлэһиттэригэр кыһынны тымныы кэмнэ айанна сылдьалларыгар анаан халыг таһаһынан хаачыйбыта. Оччолорго сыарҕалаах атынан айанныыллара. Оройуон салалтата Билюкин, Федоров, С.Сосин, Д.Шепелев ыйы-ыйынан нэһиликтэринэн айанныыллары-

гар маҕаһынтан аһыыр астарын – эти, арыыны, саахары атыылаһалларын көңүллүүлэрэ. Тыйаатыр айар кэлэктиибэ улаатан, талааннаах дьонунан эбиллэн испитэ. Андрей 1936-1940с. диэри үлэлээбитэ.

1940 с. Дьокуускайдааҕы педфакка үөрэнэ киирбитэ. 1942 с. бүтэһик эксэмэнин туттаран, уопсайыгар кэлбитэ – сэриигэ ынгыраар бэбиэскэ кэлэн сытара. Андрей Георгиевич стрелок-минометчик буолбута. 1943 с. 5-с гвардейскай танковой армия састаабыгар киирэн, Сталинград, Курская тоҕой кыргыһыларыгар, Белоруссияҕа сэриилэспитэ. 1944 с. ыараханньык бааһыран дойдутугар эргиллибитэ. Аҕа дойду сэриитин 1 истиэпэннээх уонна “Хорсунун иһин” мэтээллээх эргиллибитэ.

А.Г.Турантаев 1949-1951 сс. Иркутскай партийнай оскуолатыгар суруналыыс үөрэҕин, 1954-1961с. Москваҕа үрдүкү партийнай оскуолаҕа кэтэхтэн суруналыыс үөрэҕин бүтэртиир. Үс сыл Намна комсомольскай партийнай үлэлэргэ сылдьар. 1945-1949 сс. Нам оройуоннааҕы хаһыатыгар сэкирэтэринэн, эрдээктэринэн үлэлиир. 1954-1955 с. СӨ араадыытыгар тыа хаһаайыстыбатын отделын эрдээктэрэ. 1955-1975 сс., 20 сыл устата, Чурапчы “Социализм суола”

уонна “Саҥа олох” хаһыат эрдээктэрэ.

Онон Саха тыйаатырын бастакы көлүөнэтин артыыһа.

Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааҕа, төһө да улаханньык үстэ бааһырдар, 26 сыл устата эрдээктэринэн үлэлээн, үгүс хаһыаччыттарга үтүө холбуру көрдөрбүтэ. Кини көнө, судургу майгылааҕа, дьонсэргэ ытыктыыр киһитэ этэ. Түөрт оҕо амарах аҕата, бизэ сиэн тапталаах эһэтэ Андрей Георгиевич уһун дьоллоох олоҕу олорон, 90 сааһын бирийынан тийбэккэ, орто дойдуттан барбыта.

Ытык Бахсы сирэ сэрииттэн этэннэ эргиллибит 4 бырааттыы Турантаевтарынан киэн туттар. Саха тыйаатырын бастакы көлүөнэтин артыыстара Иван, Андрей Турантаевтар туйахтарын хатаран, сиэннэрэ – СӨ үтүөлээх артыыһа Геннадий Николаевич Турантаев билигин П.А.Ойуунускай аатынан Саха академическай тыйаатырыгар, көрөөччүлэр билиниилэрин ылан, айымнылаахтык үлэли сылдьар. Онон көлүөнэни көлүөнэ солбуйан, тыйаатыр үрдүк сыанатыгар айымнылаах үлэ салҕанар, Турантаевтар ааттара ааттанар.

Мария Герасимова – Сэнээрэ.

Мин саха тыйаатырыгар Былыргы собор таас

дьиэтигэр
Үгэспинэн, тиэтэй кэлэбин,
Артыыстары абылата көрөбүн.
Дууһам чэпчээн үөрэр,
манньыйар.

Кыһыл ойуун кыаһаана кылырҕаан..

Күкүр Уус киэн көхсө кыараан,
Нургун Боотур көмүс куйаҕа
Сырдык сыйдаайыгар
күлүмнээн
Илэ бэйэлэрэ киирэн
кэлиэхтэрэ.

Айыы Сээн Айааллын сырдык санааларын

Аргыс, ынгыраар ыра онгостон,
Сайсары эмээхсин ытык түһүлгэбэ

Алгыс тылларын этэн эрдэхтэрэ.
Манчаары батаһын өрө уунан
Манан атын тиэтэйэ
мииннэбэ.

Өрөгөйдөөх сана үйэ
Өргөстөөх нургун уолаттара
Былатыан, Махсыым

сиэттиһэн,
Үүнэр көлүөнэлиин көрсүһэн,
Илии тутуһан арахсыахтара.

(А.Турантаев хоһоонуттан быһа тардан).

История чахчылар. Көһөрүллүү түмэлигэр – дирин историялаах ат үүнэ

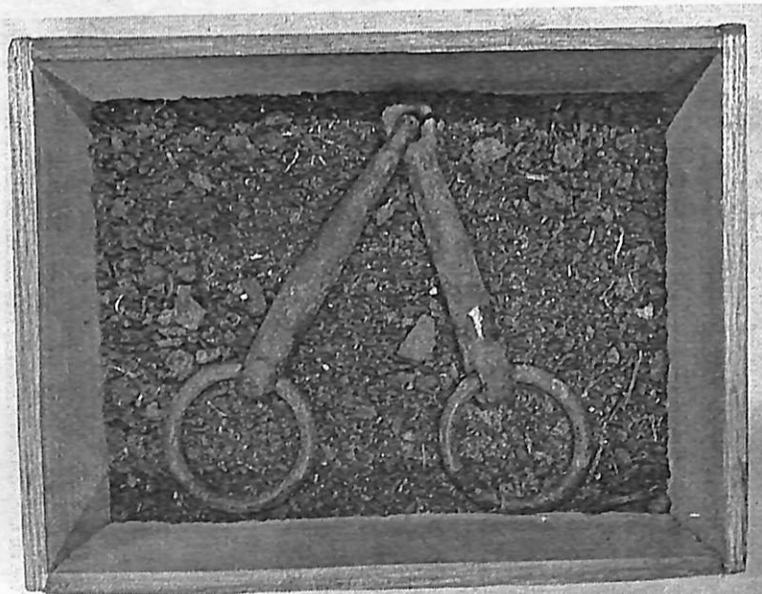
Сэри ыар сыллара, сут-кураан, Чурапчы көһөрүүтэ... Бу барыта тэгнэ даҕаһан, оччотооҕу биір дойдулаахтарбыт эрэйи энгэринэн тэлбиттэрэ, сору-муну этэринэн-хааннарынан билбиттэрэ. Үгүстэр ол ааспыт кэм ыар содулуттан быстах дьылҕаламмыттар.

Бу экспонаты көрдөххө, тимиринэн судургу собуустук оноһуллубут көһөрүү ат үүнэ. Ол эрээри, дьылҕатын токоолостооххо, сүрдээх дирин ис хоһоонноох. Ону сиһилээн кэпсээтэххэ, манньык. Хоту Эдьигээн оройуонугар көһөрүллүүгө барбыттары 1944 сыллаахха төттөрү дойдуларыгар көһөрүү туһунан уураах тахсыбыта. Онуоха тыыннаах хаалбыт дьон дойдуларыгар төттөрү эргиллэр сураҕы истэн, үөрүү бөҕө буолаахтаабыттар. Эдьигээннэ Талахтаах диэн сиргэ эдэр уолу Николай Марковы ынгыран ылан: “Эйгин ол балаһанна ынгыраллар”, - диэн эппиттэр. Уол онно тийбитэ –

хараҥа никсик сыттаах балаһан оһоһун кэннигэр дэлби ыалдьан, аанньа аһаабакка, унуох да тири буолбут оһонньор ытаан муннана сытаахтыр эбит. Уол чугаһаан тийбитигэр, тугу эрэ сангара сатаабыт уонна уолга туһаайан, туох баар сэнитин мунньунан кэриэһин этээхтээбит: “Тукаам, эн эдэр киһи, ахтылҕаннаах дойдубутугар Чурапчыбытыгар тийиэн буолаҕа.

Мин бу кэбилэнэн сытабын, сатаан онно айанныыр кыаҕым суох.

Аттыбар тугум да суох, арай бу ат үүнэ баар. Туох баар куппун-сүрбүн, дойдубар ахтылҕаммын барытын санаабынан,

тылбынан бу үүннэ ингэрдим.

Эн эдэр киһи, дойдубутугар тийдэххинэ, бу тимир хайаан да илдьэ баран, биір эмэ сиргэ быраһан кэбиһээр, оччоҕо мин кутум-сүрүм тапталаах Чурапчыбар тийбитин курдук сана-

нан, нус-хас бу орто дойдуттан араһыам”, - диэн иччилээх баһайытык үһүн тартаран, көрдөһөн эппит. Уол улаханньык саллыбыт.

Николай Филиппович Марков оччолорго дойдутугар кэлбэккэ, хоту олохсуйа хаалбыт. Ол да буоллар, билбэт оһонньоро олус көрдөспүт

кэриэс тыла өйүгэр-санаатыгар ингэн, үүнү үгүс сыллар усталарыгар ампаарын муннугар кыбыта анһан уура сылдьыбыт. Кэлин, 1993 сыллаахха, Александра Николаевна Маедо көһөрүллүү сылларыгар хоту хаалбыт чурапчылары көрсөн, кэпсэтиһэн, араас малы-салы аҕалан мусуойга туттарбыта. Онон Мусуой экспоната хаһыырыгар, Дмитрий Павлович Чебутов мусуойу тэрийэригэр сүнгэн көмөнү онорбута. Ити курдук, номох буолбут дирин историялаах үүн, 50-тан тахса сыл буолан баран, Чурапчытын булан, Хатылытааҕы мусуойга туттарыллыбыта. Ол аата оһонньор барахсан үүнүн кытта кута-сүрэ дойдутугар эргиллэн кэллэҕэ диэн санааҕа кэлэбин.

Ити курдук, мин бүгүн Көһөрүллүү түмэлигэр хараллан сытар харах уулаах, дирин ис хоһоонноох экспонаттардан биір дэрин – ыарахан дьылҕалаах үүнү улууһум дьонугар сэргэтигэр билиһиннэрдим.

Марфа Чичигинарова.

Икки сэрии кыттыылааҕа, эйэлээх олоҕу тутуспут буйун

Дьыллар уонна дьоннор. Трофим Николаевич Макаров Гражданскай уонна Аҕа дойду сэриитигэр кыттыбыта, бастакы колхуостары тэрийсибитэ, Күндүл сайдыытын төрүттээбитэ

Кини чаҕылхай олохунан оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ киэн туттабыт. Трофим Николаевич – Гражданскай сэрии уонна Аҕа дойду сэриитин кыттылааҕа, кыһыл бартыһаан, Аҕа дойду сэриитин II истиэпэннээх уордьан, “Сталинград босхолоһун иһин”, “Дьопуон-милитаристарын Халкин-Голга кыайыы 40 сыла”, “В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сыла” “Килбиэннээх үлэтин иһин” мэтээллэр туһааннааҕа, үлэ бэтэрээнэ, икки төгүл Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин Президиумун Бочуоттаах грамотатынан наҕараадаламмыта, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо. 1930 сылтан партиялаах.

Трофим Макаров. Салгыы сэттэ бартыһаан – Василий Григорьевич Кузьмин, Степан Васильев, Дмитрий Ефремов, Иван Саввин, Трофим Николаевич Макаров, Николай Петрович Попов, Егор Михайлович Павлов буолан кыттыһан, Хатылыга “Партизан” диэн колхуоһу тэрийбиттэр. 1932 сылтан Хатылыга үс сыл нэһилиэк Сэбиэтин бэрэссэдээтэлинэн, үс сыл партийнай тэрилтэ сэкирэтэринэн үлэлээбитэ. Трофим Николаевич биир сыллаах ликбеһи, икки сыллаах политическай-сырдатар оскуоланы үөрэнн бүтэрбитэ.

Трофим Николаевич тус ахтыытыттан

Мин хос-хос эһэм Трофим Николаевич 1904 сыллаахха Боотуруускай улуунун Сыланг нэһилиэгэр дьадаҥы бааһынай дьыэ кэргэнигэр төрөөбүт. Аҕата – Николай Васильевич Макаров диэн. Оҕо эрдэбиттэн батыһаҥы билэн улааппыт уол оччотооҕу өрөбөдүссүйэ сабыдыалыгар иитиллэр. 1925 сыллаахха, 19 саастааҕар, басыһык аатыран, Сылантан Чымаҕайы диэн алаастан тутан, түөрт күн устата бандьыттар хайан, кырбаан, силиэстийэлээн баран, ыстааптарыгар сууттуу илдьибиттэр. Трофим Николаевич Төлөй нэһилиэгин Дьуодьалыттан, Николаевтар диэн ыалга бандьыттар тохтоон олодохторуна, дойдутугар Сыланга күрээттиэн, саһан, өлөр өлүүттэн куоппут. 1921 сыл улахан хамсааһынар буолбуттара. Дьуокуускай куоракка үрүгүнэр этэрээттэрэ саба түһээри сылдьалларын билэн, Чурапчы ОГПУ-ларын 40 ча киһилээх этэрээтин көмөҕө ыҥыран ылбыттар. Субуруускай бэйэтин этэрээтин илдьэ тийэн, Нам Капитоновка туһаайытынан улахан Николай кыргыһыыга кыттыбыттар, Чурапчы уолаттара харса суохтарын көрдөрүттэр. Трофим Николаевич 1927-1928, 1930 сс. Уот Субуруускай этэрээтигэр киирэн, саа тутан, сэриигэ сылдьыбыта. Эрилик Эристин, Сокольников уонна да атын эр санаалаах эдэр ыччаттар түмсөн, кэмэ суох хорсун быһыыларын туһунан Эрилик Эристин «Маарыкчаан ыччаттара» кинигэтигэр суруйбута.

Трофим Николаевич 1928 сылтан нэһилиэк солбуйар бэрэссэдээтэлинэн үлэлээбитэ. Оччолорго бастакы колхуостары тэрийбиттэр. Онно бэрэссэдээтэллээбиттэрэ: Болтоного – Субуруускай, Хатылыга – Прокопий Яковлев, Сыланга – Николай Дьяковскай уонна

атаҕар улаханлык бааһыран, дойдутугар 1945 сыллаахха сэрии инбэлиитэ буолан батыктаах эргиллибитэ.

Трофим Николаевич төһө да ыараханлык бааһырдар, олоххо эрэлин сүтэрбэтэҕэ, атыттартан итэҕэлэ суох үлэлээбитэ.

Трофим Николаевич дойдутугар эргиллэн, тулаайах хаалбыт оҕолорун мунньан, иккитээн кэргэннэнэн, 1944-1948 сс. Төһүлүгэ «Рыбтрест» бэрэстэбиитэлинэн, 1948-1949 сс. Чурапчыга оройуоннааҕы мизлингсэҕэ дириэктэринэн үлэлээбитэ. Кини инбэлиит буолан социальнай харалта министиэристибэтин кытта куруук алтыһара.

1949 сыллаахха, миниистир Вельчусоваҕа тылын ылыннарар, Күндүлүгэ 50 миэстэлээх инбэлииттэр дьиэлэрин астарбыта, онно дириэктэринэн аһаҕа Ити кэмтэн Трофим Николаевич сэрииттэн инбэлиит буолан кэлбит уонна араас арҕах (үгүстэрэ сэллик) ыарыыттан инбэлиит буолбут кыаммат-түгэммэт дьону көрөр, көмөлөһөр соруктаах тэрийэр, салайар үлэтэ саҕаламмыта.

Суола- иһэ мөлтөх дойдуга үгүс өрүттээх үлэни-хамнаһы тэрийэн, сыратын ууран, сылтан сыл тэрилтэтэ кыабыран, сөбүгэр дьиилэнэн-уоттанан, тизхинькэлэринэн, үлэһиттэринэн хааччылыбыта.

Күндүлүгэ ити сүрүн тэрилтэни таһынан, начаалынай оскуола, уһууаан, медпункт, кулууп, маҕаһын баар буолбута. 1956 сыллаахха 25 миэстэни, 1960 сыллаахха 25 куойканы эбэн, 75 куойкалаах арҕах сэлликтээхтэри эмтиир балыһаны аспытара.

Мэлдьэхситтэн төрүттээх Константин Николаевич Платонов ахтыыта. Мин Трофим Николаевичи икки батыһынан сылдьарын кыра кылааска үөрэнэ сылдьан көрөр этим.

Кини сэргэх сирэйдээх-харахтаах киһи этэ. Күндүлүгэ үлэлээн-хамсаан сана тутуу бөбөтүн туттаран, сайдыыны аҕалбыта. Күндүлүтэн Мэлдьэхсигэ кэлэн, Ыйга иккитэ-үстэ киинэ көрдөрөллөрө. Трофим Николаевич Мэлдьэхсигэ куруук көмөлөһөрө, оччолорго Мэлдьэхси Диригнээвэр улахан дэриэбинэ этэ – туһунан сэбиэттээҕэ, 4 кылаастаах оскуолалааҕа. Ат сүүрдүүтэ буоларын саҕана, Мэлдьэхсигэ аттары бэлэмнииллэр этэ. Улаанчык, Дыллыктай, собурууттан Букет диэн бороода аты аҕалбыттара. Ол аттар кыайан, өрөспүүбүлүкэҕэ аатырбыттара. Аттары тизийигэ-таһыыга Трофим Николаевич массынатан көмөлөһөрө. Массына ол кэмгэ киниэхэ эрэ баара, тыраахтардаах кэлэн Мэлдьэхси суолун көннөрөн биэрлээрэ. Кини сайын ыһыктары тэрийэрэ, онно тустуу, күрэхтэһии бөҕө буолара. Инбэлииттэри көбүлээн, көмөлөһүннэрэн, кирпиччэ үктүүр сарайы туттарбыта, олохторун онгостоллоругар, ыал буолалларыгар, дьыэ-уот тутталларыгар көмөлөһөрө. Ол кэмнэргэ Күндүлү орус сайдыылаах этэ. “Кыһыл ойуун” инспектеги туруоран көрдөрбүттэрэ. Трофим Николаевич кыһын Коля Голубев диэн нуучча суоппарынан табаар аҕалтаран кэбиһэрэ. Ол иһин Күндүлү маҕаһына элбэх чэпчэки сыаналаах табаардаах буолара. Дэриэбинэҕэ араадыһа уонна төлөпүөн киллэртэритэ, суол онгортон испитэ, итиннэ өссө аккырай суола баар этэ. Билигин да ол суол көстөр. Уот киллэртэритэ, «Күндүлүгэ уот баар үһү» диэн истэр этим, өссө рентген баар этэ. Аан бастакыбын борщ диэни Күндүлүгэ испитим. Кини үлэлиир кэмигэр Күндүлү олус күүсэ сайдыбыта. Трофим Николаевич инбэлиит диэтэххэ, барытын сатыыра, онгорор: таҕас сууйара, өтүүктүүрү, ас астыыра. Кини олоххо дьулуурдааҕа, аҕаар атахтаах да буоллар, куобах үрүүгүн салайан ытара, тэбис-тэнгэ тоһуурга турара, өлөрбүт куобахтарын Күндүлүгэ киллэрэн тэбис-тэнгэ үллэрэрэ. Уола, аҕаар илиилээх сэрии бэтэрээнэ, Сэмэн Трофимович тэнгэ бултаһара, үрдүк таһымнаах, билиилээх буҕаалтыр этэ.

Трофим Николаевич кыһына Полина Трофимовна Макарова-Стрекаловская манньактар. “Аҕа атаҕа суох сэрииттэн эргиллэн, эпэрээссийэтэ табыллыбакка, сөл буола-буола, ыарыһытын тийнигэ киирэрэ – иккилии-үстүү күн утуубакка, эрэй бөбөнү көрөрбүт, өрүү атаһын итии уулаах гредкэнэн угуттуура. Ол да буоллар,

аҕам “атаҕа суохтун” дэммэккэ, бултуура. Кини Булунча диэн сытыары-сымнаһас аттааҕа. Аҕам ат үрдүттэн ытан куобахтыыра. Булунча хаһаайынын олус өйдүүрэ – арыт иччитигэр сытан бизэрэн, миинэрин, түһэрин чэпчэтэн бизэрэрэ. Аҕам 1949 сыллаахха, күһүн балаһан ыйын бүтүүтэ, Күндүлүгэ көһөн тахсыбыта. Кини онтон ыла, 1972 сылга диэри, Күндүлүгэ үлэлээбитэ. Онно таһара дьыэтэ, оскуола, икки-үс олоһор дьыэ баара.

Аҕам дьаһалынан Күндүлү икки куорпустаах улахан балыһаһаламмыта, дэриэбинэ өссө улааппыта.

Билигин Күндүлүгэ төрөөн, киһи буолбут дьон аҕыһаа суох. Кини кырдыаҕастарга, тулаайахтарга, ыарыһахтарга булдуттан – куобах, кус, балык бэрсэрэ, дьон барахсан булт аһын амсайан үөрээтииллэрин өйдүүбүн. Үлэни кыайар инбэлииттэр хаһаайыстыбаҕа көмөлөһөлөрө – уопсай ынах, сылгы иитэ сылдьыбыттара. Аҕам куоракка киирэн, «Холбос» салаатыттан араас чэпчэки сыаналаах малы таһааран атылыыра. Сайын уопсайга анаан, оҕуруот аһын олордоллоро. Кини Күндүлү суола тутулларыгар элбэх сыратын биэрбитэ – уһун күнү быһа, сиргэ лаппаччы олорон, илиитинэн суолу солуура. Аҕам үлэҕэ кэппит бада-рааннаах таһаһын ийэм сууйара. Аҕам Күндүлүгэ инбэлииттэр уонна кырдыаҕастар дьиилэрин сэбиэдиссэйинэн уһун кэмгэ үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Кини кэнники көмүһүнэн ытарбалары кутар буолбута, онон үптэнэн, убайбынын хаста да созуруу баран эмтэммиттэрэ. Эһэбит – Мэнгкээһидэртэн төрүттээх. Кинилэр – түөрт биригэ төрөөбүттэр. Аҕам сэбиэскэй кэмгэ партия ыйааһынан атын сиргэ үлэлээн, дойдутуттан Сылантан тэйбитэ эрээри, нэһилиэгин дьонун кытта билсэрэ.”

Икки сэрии кыттыылааҕа, сэрии кэнниттэн эйэлээх олозу тутуспут Трофим Николаевич Макаров курдук уоттаах сэрииттэн тыыннаах эргиллибит, кыргыһы толоонугар дьоруойдуу охтубут эр санаалаах буйуннар, тылыга, үлэ фронугар Кыайыы туһугар күүстээх үлэҕэ туруммут эдэр-эмэн, оҕо-дьахтар хорсун быһыылары үйэлэргэ умнуллубатын.

Бэлэмнээтэ хос-хос сиэнэ Василена Пахомова.

Эбэрдэлиибит

Ытыктыыр, күндүтүк саныыр эдьийбитин, үлэ бэтэрээнин, Хоптоботтон төрүттээх Чурапчы нэһилиэгин олохтообун **Екатерина Иннокентьевна Павлованы** 80 сааскын томточчу туолар үөрүүлээх күнүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Өссө да өр сылларга оҕолорун, сиэннэрин тапталларыгар бигэнэн, дьоллоохтук олоор! Чэгиэн этэнгэ сырыт!

Бары үтөнү кытта: Хоптоботтон, Чурапчыттан, Уус Майаттан, Дьокуускайтан убайын Иннокентий Гаврильевич оҕолорун дьиз кэргэттэрэ.

Исписэлиис сүбэтэ

Булт этин сиэх иннинэ, болҕойон аах!

Сахабыт сирэ элбэх бултаабынан-алтаабынан биллэр. Сахалар былыр-былыргуттан бултаан эбинэллэрэ, бултуур үгэс билигин да баар.

Дьиикэй бултанар кыылларга киирэллэр: тайах, туртас, эһэ, бөрө, дьиикэй кабан, барсук, куобах, күндү түүлээхтэр, көтөрдөр уо д а. Булчуттар, кыыл этин хайдах сири, аска туттары билэр да, сэрэнэр да буолуохтааххыт. Ол эрэри, сэрэбэ суохтук сыһыаннаһан, кыыл этиттэн араас паразиттаах ыарыыларга сыстыахха, суллуохха сөп.

Кыылы бултааһын көңүллэнэр кэмнээх. Төһө да айылҕа оҕолоро буоллаллар, кыыл барыта араас сыстыганнаах, паразиттаах ыарыыларынан ыалдыахтарын сөп, ону өйдүөхтээххит. Ыалдыбыт кыыл этиттэн аһылык нөңүө киһиэхэ сыстар кутталлаабын билиэхтээххит. Соробор бултаммыт кыыл этин, таһыттан көрөн, ыарыылабын быһаарбаккын. Ол иһин бэтэринээрийэ лабораториятыгар булгуччу чинчийиини ааһан эрэ баран, аска туттулуохтаах.

Финноз, трихинеллез, саркоцистоз – кыыл былчынгарын сүһүрдэр ыарыылар. Эхинококкоз, фасциолез, диктикаулез, мониезиоз уо. д. а. ыарыылар эт хаачыстыбатыгар охсоллор. Соробор тириилэрин бүрүөһүнүгэр иринэлээх баас, абсцесс, искэн араас көрүнгэ баар буолуон сөп. Маннык түгэнгэ сэрэниэххэ сөп.

Булчуттар, балыксыттар булгуччу өйдүөхтээххит:

Бэтэринээринэй быраабылаларга олобуран, туттарыллар промысловай кыыллар, тыа кыылларын тириилэрэ, эттэрэ астанан киһи доруобуйатыгар охсубатын туһугар лабораторнай чинчийи-

лэри ааһыахтаахтар. Булчуттар уонна балыксыттар түмсүүлэрэ, сөбүлээн бултуур булчуттар, дьиикэй кыыллары ыраахтан ытааччылар, бултаабыт булгутун туттарар буоллаххытына, ветеринарнай-санитарнай чинчийиини ыыттарыахтааххыт.

Аһыах быраабылалар:

Булт, көтөр-сүүрэр этэ-аһа минньигэһин таһынан, олус ингэмтиэлээх аһылык буолар. Киһиэхэ куттала суох буоларын туһугар бу аһыах быраабылалары булгуччу билиэхтээххит!

Тыа хаһаайыстыбатын уонна дьиикэй кыыл этин көңүлэ суох атылыыыр сирдэртэн ылбаккытыгар. (тэриллиитэ суох сирдэртэн; билбэт олбуоргуттун, суол кытыытыттан, трассаттан);

Ытыллан өлбүт дьиикэй кыыл этин, бэтэринээринэй чинчийиини барбатах буоллабына, аһылыкка туттуллуо суохтаах.

Хаачыстыбатын уонна куттала суох буолуутун бигэргэтэр бэтэринээринэй арыаллыыр докумуону ирдиэхтээххит уонна кыыл этигэр көңүллээбин бигэргэтэр ньолбобор сыппараалаах клеймо бэчээтэ баар буолуохтаах.

Аһылыкка көңүлэ бигэргэмэтэх эти, балыгы, эриллбит эти сиикэйдии сииртэн, амсайан көрөртөн туттунун.

Кыылтан-сүөлтэн араас ыарыы тарбанан, дьонго-сэргэбэ кутталы үөскэтэрин сэрэтэбит, сүөһүкыыл ыарыыта турбатын, ас-үөл куттала суох буоларын туһугар үлэлиибит. Сэрэхтээх буолун! Бэйэбит уонна чугас дьоннугут доруобуйатыгар кыһаллын; бэрэбиэркэлэммит уонна көңүллээх, анаммыт сирдэртэн атыылаһын!

А.И.Давыдова, бэтэринээринэй быраас.

Сынньалаһа

15 симфонияны суруйбут композитор			Ойуур ортотугар кумахтаах сир	... мас		Туох эмэ үгэнэ	Кучу ...		
Ыһаары (ас)									
		Сур...							
	Саппыкы сотото						...мыр (кыра-кыра-лаан)		Дуоһуй, үөрүү туругар киир
	Балык тынар уоргана	...маһы тардан көрөр сааһа	Өйө ...						Алпаабыкка бэһис турар
Сир ... ортотуттан					Таһас		Тарбах ыккарда	Ас буолбатах	
Атааннаһы									Тынар тыннаах
						Эргиччи бэрт киһи			
Боротуоһа онно									
Сылгы уола ... Бөбө (олонхо)		буолуу ытык анал		Муус үрдүнэн халыбыт уу		Манган эбэтэр күөх өңнөөх		... сатаан	
	Сүдү тыас						Кыһыы		
							Кум... тут		
			Ыһабы ... Саха ...					Саһа аллайы	

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 14» ылылынна. Хаһыат 46 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** бочугурас, мунна, чурумчу, курага, тыына, уян, ат, кунт, дыбарааскы, саа, ыс, харгы, Аллах, саат, ыла. **Сытыары:** кус, кута, курунгах, тас, яранга, ыра, Хаандыга, уот, чочунаах, баан, курустаал, куолу, уу, утаарар, Мытаах, харчы, ыы, суун, кыыллыыр, аһыс.

01 иһитиннэрэр

Дьииэбэ-уокка уоттан сэрэхтээх буолуобун!

Өрөспүүбүлүкэбитигэр уопсайа, 1434 баһаар түбэлтэ бэлиэтэнэн турар.

Чурапчы улуугар быйыл, 2025 сыл саҕаланыабыттан, күн бүгүн уопсайа, 21 баһаар бэлиэтэннэ. Ааспыт сылы тэнгээтэххэ, былырын баччаларга 20 баһаар тахсыбыт.

Хас биирдии киһи дьииэтигэр-уотугар, атын да чааһынай эбийиэктэригэр уоттан сэрэхтээх, эппиэтинэстээх буолара эрэйиллэр. Тымныы ыйдар саҕаламмыттарынан, уоту-күөһү туттуу билигин үгэннээн турар кэмэ. Онон дьизэ, баанньык, гараас оһобун отторго, уокка холбонор туттар тэриллэри туттууга болҕомтолоохтук сыһыаннаһын, оҕолоргутугар найылаан ороһуннарымант, эппиэтинэстээх буолун.

Билингги кэмгэ, уот улаханньык күөдүйэ илигинэ, баһаар тахсарын сэрэтэр автономнай тыаһаан биллэрэр извещатели үгүс дьон биһирээн туттар буолла, көдүүстээбэ билиннэ. Сыаната да удамыр – 700 солкуобай буолар. Онон дьииэбитин-уоккутун, хамсаабат баайгытын-дуолгутун уоттан харыстыыр туһугар извещателлэри туруорунаргытыгар сүбэлиибит.

Уот турар түгэнигэр суһаллык 101,112 нүөмэрдэргэ эрийэн биллэрэбит. Бука бары баһаартан сэрэхтээх буолун!

Чурапчытаабы 38 №-дээх уоттан быһыһыр этэрээт инструктора А.В. Эртюков.

Кэриэстэбил

Кини сырдык мөссүөнүн
умнуохпут суоҕа

Күндү оҕом, кэргэним, аҕабыт, бырааппыт, убайбыт, эһэбит **Шадрин Александр Александрович** бу дьыл, от ыйын 19 күнүгэр Анал байыаннай дьайыыга сылдьан, сэрии хонуутугар олохтон туораабыта.

Александр Александрович 1974 сыллаахха муус устар 25 күнүгэр Хоптоҕо нэһилиэгэр Шадриннар дьэ кэргэнгэ төрөөбүтэ. Саша 1991 сыллаахха Дирин орто оскуолатын бүтэрбитэ. Салгыы Тааттаҕа Харбалаах ОПТУ-тыгар суоппар идэтигэр үөрэммитэ. Чурапчытааҕы ДЭС-ҕа суоппарынан үлэтин саҕалаабыта, ол кэнниттэн Почтаҕа эмиэ суоппарынан үлэлээбитэ.

Кэлин кэргэнинээн Татьяналыын сүөһү көрүүтүгэр үлэлээбиттэрэ. Үс кыыс оҕолохтор. Кыргытара ыал буолан, элбэх сиэннэнэн, эһэ буолар дьолу билбитэ. Саша аһыныгас, көнө майгылаах, олус үлэһит, барыга-бары олус дьобурдаах, мындыр этэ.

Кини быйыл саас баҕа өтүнэн илии баттаан, бэс ыйын 2 күнүгэр Анал байыаннай дьайыыга аттамыта. Онно тийиэн, биир ый устата үөрэнэн, Украин

на Малиновкатыгар инники кирбиигэ кирибит этэ... Дойдун иһин, кыайыы туһугар, сэрии хонуутугар хорсундук сэриилэнэ сылдьан, биһиги кэккэбиттэн хомолтолоохтук туораата...

Тапталлаах уолум, кэргэним, аҕабыт, бырааппыт, убайбыт, эһэбит Александр Александрович сырдык мөссүөнүн хаһан да умнуохпут суоҕа, кининэн сизрээхтик киэн туттуохпут. Кини ситэ олоботоох олоһун, оҕолоро, сиэннэрэ салгыахтара, кини аатын үйэлэргэ ааттата туруохтара диэн эрэнэбит.

**Чурапчыттан ийэтэ,
Ефремовтар, Осиповтар,
Дьокууйскайтан эдьийэ,
Шадриннар.**

Өйдүү-саныы сылдыахпыт

Күндүтүк саныыр тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит **Эверстов Константин Гаврильевич** күн сириттэн барбыта бу дьыл, ахсынны 2 күнүгэр биир сыла туолла.

Кини 1962 сыллаахха муус устар 8 күнүгэр Чурапчы сэлэннэтигэр Гаврил Семенович уонна Елизавета Константиновна Эверстовтар дьэ кэргэнгэ төрдүс оҕонон күн сирин көрбүтэ. Бииргэ төрөөбүт 5 уол оҕо буолан, сүүрэн-көтөн, үлэ-хамнаска миккиллэн улааппытара. Оҕо сааһа Чурапчыга сельхозтехникума томторугар ааспыта.

Ахсыс кылааһы бүтэрэн баран, Одьулууннааҕы ОПТУга суоппар идэтигэр үөрэнэ кирибитэ. Үөрэнэ сылдьан, 1980 сыллаахха армияҕа ыңгырыллан сулууспалы барбыта. Этэнгэ ытык иэһин толорон кэлбитэ. ОПТУга үөрэҕин салгыы үөрэнэн, суоппар идэтин баһылаабыта.

1981-1983 сыллар хоту Кэбээйигэ, Орто Халымаҕа баран суоппардаабыта. Онно сылдьан элбэх дьону кытта билсэн, үгүс доботтордоммута. Хоту дойдун суолун - иһин, ыарахан усулуобуйа олоһоллорун, ыраах рейстэргэ хайдах сылдыбытын туһунан кэпсиир буолара.

1985-1987 сылларга ыаллыы сытар Амма улуугар Сэргэ-Бэскэ үлэли барбыта. Онно уматык таһар уонна ЗИЛ масыналарга суоппардаабыта. Олоһун аргыһын көрсөн, кэргэн ылан, дойдутугар Чурапчыга көһөн кэлбитэ. Эдэр дьон дьэ уот туттан, интэринээт томторугар олохсуйбуттара.

Дойдутугар кэлэн, 1988 сылтан Чурапчытааҕы райпотребкооперацияга суоппары-

нан үлэли кирибитэ. Улахан контейнердаах массыынанан ас-үөл, мал-сал таһар этэ. Түүн-нэри-күнүстэри ыраах рейстэргэ сылдыара. Олоһун улахан аңаарын тимир-көлө уруулар олонорон, үлэлээн-хамсаан аһардаҕа.

Өр сыллаах сыралаах үлэтэ сыаналанан, «Потребкооперация туйгуна» аат ингериллибитэ. Хары чаһытын уонна анал бэлиэнэн наҕараадалаабыта. Ону тэнэ Үлэ бэтэрээнэ буолбута.

Кини спорка олус сыстаҕас этэ. ОПТУга үөрэнэр сылларыттан тустуунан, гиэрэнэн сөбүлээн дьарыктаммыта. Араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ кытара, бириистээх миэстэлэргэ тиксэрэ.

Ол курдук, Манчаары ооньууларыгар көңүл тустууга бэйэтин ыйааһыныгар чемпион үрдүк аатын ситиһэн турардаах. Ону тэнэ хаста да араас күрэхтэһиилэргэ бириистээх миэстэлэри ылбыта. Ону анал лиэнтэлэр, мэтээллэр, дипломнар туоһулулар.

Ону тэнэ "Тыа сирин ооньууларыгар" уонна Манчаары ооньууларыгар гиэрэ көрүгэр эмиэ бириистээх миэстэлэри ылан, улуһун чиеһин үгүстүк көмүскээбитэ.

Хас ыһыах аайы мас да тардыһан, таас да көтөбөн, боччум бириистэргэ тиксэрэ. Борооскуну, сибииннэ оҕотун о.д.а. дьэбэ туттулар мал-сал, иһит-хомуос, мүһэ аҕалан, биһигини үөрдүбүтүн бу баардыы өйдүүбүт.

2010 сылтан тэрилтэлэргэ харабылынан үлэлээбитэ.

Кэргэним, аҕабыт барахсан биһиэхэ барыбытыгар олус эйэбэс, кыһамнылаах этэ. Биһиги үөрэхтээх, сайдылаах

дьоһун дьон буолан тахсарбыт туһугар улахан болҕомтотун уурара. Бары бииргэ сир астырбытын олус сөбүлүүрбүт. Аҕабыт төһө да иллэнэ суох буоллар, быыс булан, биһигини куруутун дьэдьэннэтэ, отонното, чочунаахтата илдээрэ.

Сиэннэрин олус таптыыра, кинилэртэн-күнэ-ыйа тахсара, хас биридди ситиһиилэриттэн үөрэрэ, дьоллононо. Сайынҕы уһун өрөбүллэр саҕаланьылар да, массыынатын эрдэттэн онгостон, куораттан кириэн ылар.

Биһиги аҕабыт бииргэ төрөөбүттэригэр, аймахтарыгар олус кыһаллара. Куруук билсэ-көрсө турара. Хас бырааһыннык, бэлиэ күн буоллабына, барыларын түмэн, бииргэ бырааһынныктыырбыт. Туох кыалларынан мэлдьи көмөлөһө сатыыра. Кини олус аһыныгас, кэпсэтиннэн, эйэбэс майгылаах буолан, элбэх доботтордооҕо.

Кэргэним аҕабыт барахсан ыарахан ыалдьан эрдэ олохтон туораатар, сирдээҕи олох толору дьолун билэн – кэргэннэнэн, утуму салгыыр оҕо, сиэн миннигэс сытын билэн, холобур буолар дьоһун олоһу олорон ааста.

Күндү киһибит сырдык мөссүөнэ биһиги сүрэхпитигэр куруутун тыыннаах буолуоҕа.

**Кэргэнэ, оҕолоро,
сиэннэрэ.**

КУТУРҔАҢ

Алаҕар нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит — мас тардыһытыгар өрөспүүбүлүкэтээҕи категориялаах судьуйа, СӨ тыа хаһаайыстыбатын, спорт бэтэрээнэ

ПОПОВ Сидор Сидорович

бу дьыл, ахсынны 1 күнүгэр ыарахан ыалдьан олохтон туораабытын бары билэр дьонугар, аймахтарыгар, доботторугар диригиник курутууан туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Алаҕар нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, мас тардыһытыгар өрөспүүбүлүкэтээҕи категориялаах судьуйа, СӨ спорт бэтэрээнэ

ПОПОВ Сидор Сидорович

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, эдьийигэр уонна бары аймахтарыгар диригин кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Алаҕар нэһилиэгин дьаһалтата, дьокутааттарын Сэбиэтэ.

Алаҕар нэһилиэгин олохтооҕо, тапталлаах кэргэнэ, аҕалара — өрөспүүбүлүкэтээҕи категориялаах судьуйа, СӨ спорт бэтэрээнэ

ПОПОВ Сидор Сидорович

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, бэтэрээн үлэһипитигэр Мария Петровна Попова, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диригин кутурҕаммытын тиэрдэбит.

ОСК "Алгыс" уһууаан кэлэктибэ.

Одьулуун нэһилиэгин патриот ыччата, Анал байыаннай дьайыы кыттыылааҕа — эрэллээх добор, тапталлаах уола, бырааттара, күндү аҕалара

ПЕТРОВ Анатолий Алексеевич

-- "Туллук" поэтийдээх бу дьыл, ыам ыйын 7 күнүгэр байыаннай дьайыыга сылдьан, хорсундук олохтон туораабытынан, ийэтигэр Марианна Ивановна, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр, бары аймахтарыгар, чугас доботторугар диригин кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Одьулуун нэһилиэгин дьаһалтата, дьокутааттарын Сэбиэтэ.

"САНА ОЛОХ"
хаһыат

Кылаабынай
эрэдэктэр
ГОРХОВА
Людмила
Владимировна

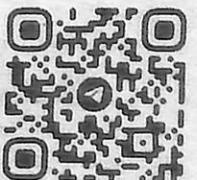
Тэриэччилэр: СӨ Бырабылталыстыбата, Саха
Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай
автономнай тэрилтэтэ.
Таһаарааччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай
к., Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2)
34-39-17 e-mail: sakhabecheat@mail.ru. Российскай
Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с.
бэс ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмүрү —
ПН №ТУ14-00559.

Эрдээксийэ
аадырыһа: 678670,
Чурапчы сэл.,
П.Пинигина, 26 а.
Төлөпүүннэрбит:
эрэдэктэр — 41-332,
отделлар — 41-265.
E-mail: sanaoloh@
mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Ааптар суругар этилэр санаа редакция позициятыгар мэлдьи сөп түбөһөр буолбаҕах.
Сурукта ыйылылар чакчылар кырдыктыахтарыгар элгитиниһи ааптар тус бэйэтэ сүгөр.

Индекс: ПИ964. Бэчээкэ сакаас № 48 (12027). Кээмэйэ 2 бл. Ахсаана 850.
Хаһыат сыанага 26 солк. Хаһыат нэдиэлэбэ биридэ: бээтинсэбэ тахсар.

Хаһыат 04.12.2025 с. бэчээкэ бэрилиннэ, 05.12.2025 с. табыста. "Сахабэчээт"
Судаарыстыбаннай автономнай тэрилтэтин "Сана олох" хаһыат эрдээксийэтигэр
бэчээттэннэ.

@SANAOLOH